

DEDEM KORKUT KİTABI ÜZERİNE

ORHAN ŞAİK GÖKYAY

A. Dedem Korkut Kitabı'nın Yazarı Meselesi.

Dedem Korkud'un Kitabı bir yazarın eseri mi? Yoksa, bir halk hikâyecisinin bu hikâyeleri anlattığı sırada, yahut sonradan bunları yazıya geçirmiş olan bir meraklıının kaleminden mi çıkmıştır?

Dedem Korkud'un Kitabı'nda, sayfeler boyunca muttarit bir imla bulunmadığını görüyoruz:

- a) Aynı kelime, hattâ aynı satırda değişik imlalarla yazılmaktadır.
- b) Bunların bir bölümü ya anlam bakımından yanlış, ya da anlamsızdır.
- c) Kimi yerlerde de kelimeler, cümleler atlanmıştır.
- ç) Anlaşılmayan kelimeler ve cümleler vardır.

Bütün bunlara dikkat ettiğimiz zaman, elimizdeki metnin, doğrudan belli bir yazarın kaleminden değil, bu destanları bir halk hikayecisinin dilinden dinleyerek, onu daha dinlerken, yahut dinlediği sırada aldığı notları, keskin hafızasında saklayarak yazıya geçirdiği ihtimalini akla getirmektedir. Gerçi, özellikle geçmiş yüzyıllara ait türlü yazmalarda, hattâ müellifin kendi kaleminden çıkmış olanlarda bir takım kelimelerin başka başka imlâlarla yazıldığını görüyoruz. Yalnız bunların sayısı, hiç ir zaman Dedem Korkud'un Kitabı'ndakiler kadar kabarık olmadığı gibi, bu denli, her sayfada raslanacak kadar çok ve değişik kelimelerle önümüze çıkmıyor. Bundan dolayı, yukarıdaki ihtimali, daha da kuvvetlenmiş saymak istiyorum. Bu ihtimalin, bütün kitabı tarayarak çıkardığım tanıklarından bir bölümünü sıralayarak vermeye çalışacağım. Bununla birlikte, kesin bir hükme varmaktan kaçınıyorum ve Dedekorkutşinaslarca bu ihtimal üzerinde bir kez beraberce düşünmekte yarar görüyorum.

Verilen sayfa numaraları, Dresden nushasının Muharrem Ergin tarafından neşredilen metnine aittir.

Oğul kelimesi şu değişik imlâlarla karşımıza çıkıyor: اغول (s. 3, 4); اوغول (s. 4, 13, 84, 131, 139, 146, 163.); اوغل (s. 5, 6, 7, 130, 137, 147, 163). اوغلان (s. 15, 16, 17, 18, 130, 131, 132, 145); اوغلنجق (s. 16, 34); اوغلنجوغن (s. 21, 23, 29). اغوز (s. 2, 10, 14, 30, 36, 142, 147, 148); اوغوز (s. 14, 148). الا (s. 18, 35, 72; 68); (s. 20, 25); آله (s. 32, 37, 33, 131); الجه (s. 32); بيا (s. 4, 5, 17, 19, 42, 66, 67, 68); بابا (17, 19, 63, 64, 73). بوغا (10, 88, 90, 92, 93); بغا (s. 10, 88, 92, 93); بوغه (s. 92, 93). قوزغون (s. 24, 34, 47, 99); قزغون (s. 15); قوزغن (s. 15). قرانقو (s. 24); قرنقو (s. 22, 25). قرانكو (s. 26, 117); قرانكلو (s. 113, 146); قركو (s. 117); قراكو (s. 23); قرانكولجه (s. 123). قطار قطار (s. 53, 61, 63, 69); قنارقتار (s. 53). بانی درخانوك (s. 9)

(s. 14). قرقروچایلره (s. 14); چیقسون بنم کورگوزم (s. 14); آتدن آیزدن دوه ده بوغرا (s. 13, 132, 137); آغزخزینه (s. 14) قرقنجه kızı (s. 15); اون ایکنجه سکوجکوک (s. 15); قوردی (s. 20: kuru-du); آیفیرکوزلوصویندن (s. 65). بونی بویلا دی (s. 33); قولی بودی خرانجه; beyleri (s. 27) اغور (s. 33); هی هی دایه لر (s. 41. Cümle ve fail eksik); کلجد کیده یلر نیا (s. 34); یلماغی دوشدی (s. 94); کیچی دوکونن ایله دی اول دکوننه وعده; (s. 77) مکان سنن یوزی یوزی نقابلو بیرکه ویرمشم (s. 111). Beyler bize bir kör oğul vermiş); شولن یمکین (s. 57); جله اوزان (s. 53); صوق صولرین (s. 90) آیین کرلدردم; ارخویلی (s. 95 arku beli); بوغازون (s. 99); اوخشامشله (s. 105. Alpler gördüm); اتدن اولدک (s. 107. İleyünde yatan); اله بن قره طاغلی (s. 107. kara yilimli koyununu: Yilin, yelin: İnek, manda, koyun ve başka hayvanların memenin süt toplanan bölümü, meme süngeri-Türkiye Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, 4235; Tarama Sözlüğü, VI, 4601). قره ایللو (s. 110. Yığınağı). بویناغی (s. 113); اغجم یوزلو (s. 118. Bıyacağı kararmış); بیتدو ککده (s. 126. tozlu); آغجه یوزلو (s. 132, قرادویر (s. 131). اوغل قچن کیدن سنک آغاک دکل اودر (s. 126); یانکده غی یکتلر بیلک (s. 138) ارابه قیچر دسندن قران اویناتدی (s. 133); اوخ کون دونلی یورتمش (s. 260, 261) من قران اغوزینه پاشم قومشم (s. 147); طشره چیفاردی الدن مینی ایوردی (s. 139); کافرلر ایه رکه کولرسن (s. 153). لکین یکل طدم اولدم (s. 152); بوری اغردن قرانه قرشوکلر (s. 150);

Bu örneklerin içinde anlaşılmayan, yanlış yazılan veya eksik olan yerler bulunduğunu herhangi dikkatli bir okuyucu kolayca fark edecektir.

Dedem Korkut Kitabı'nın içinde bunun birkaç misli daha başka tanıklar varsa da bunları yeter buluyorum. Görüleceği üzere bu hikâyeleri kendisi doğrudan bir kitap halinde yazmış olan birinin bu kadar değişik, bu kadar biri birinden uzak bir imlâ kullanması, kelimeleri ve cümleleri eksik bırakması düşünülemeyeceği gibi bunların bir çoğunu anlamadığını gösterecek şekilde yanlış yazmasını, atlamasını tabii karşılamak da mümkün değildir. Bundan dolayı ben elimizdeki Dedem Korkut Kitabı'nın asıl yazarının onun müellifi değil, hattâ müstensihisi değil hikâyelerin meraklı bir dinleyicisi tarafından yazıya geçirilmiş olduğunu kabul etmek istiyorum.

a) T.İ. Hacıyef-V. Alemdari, Dede Korkud'un son sahifesi hakkında (*Azerbaycan*, 4 Nisan 1986, sayı: 14) adlı makalede, Dresden yazmasının son sahifesindeki t e m m e t 'den sonra gelen işaretlerin bir tanesinin Uygur rakamlarıyla 466 hicri tarihini taşıdığını keşfe (!) varıyorlar. Dedem Korkud'un Kitabı gibi halka mal olmuş, halkın malı olan bir kitapta, yazarın veya müstensihinin, çoktan unutulmuş olan Uygur harfleriyle ve rakamlarıyla kitabına bir tarih koymuş olması kesinlikle düşünülemez. Türk ve İslâm yazarlarının, ... کتبه الفقير الى ربه الغنى ... diye başlayan ketebelerde bundan sonra yazar veya müstensih adı gelmektedir. O, kitabı telif veya istinsah ettiği tarihin hicri senesini, ayını, gününü, hattâ bu günün saatini, öğle veya ikindi olduğunu açıkça yazdıktan sonra, bir de في سنة kaydıyla ayını ve gününü rakamla vermesi şaşmaz bir gelenektir. Bütün bunların bulunmadığı bir eserde, bunların t e m m e t 'den sonraya bırakılarak Uygurca bir rakamla verildiği üzerinde bir yargıya varılması mümkün değildir. Bu Uygurca tarihin, bu makaleden çok daha önce Prof. Şamil Cemşidof tarafından henüz neşredilmemiş olan tezinde öne sürülmüş olduğunu da kayd edelim. (Bkz. ayrıca, *Kardaş, Edebiyatlar, Erzurum*, 1987, sayı: 15, s. 33).

b) Y. Koroğlu, Oğuz Kahramanlık Destanı Hakkında Yeni Malumatlar, adlı makalesinde (*Azerbaycan*, 14 Ağustos 1987, Baku, Numero: 33 s. 7) yukardakine benzere bir keşifte bulunmaktadır. Bu iddia bir ihtimal olarak bile kabul edilemez. Bu yazara göre Dedem Korkud Kitabı'nın adı ebced hisabiyle 887 (1482) tarihini vermektedir. Yazarın bunda şüphesi yoktur. Kitabın unvan yaprağında, کتبه صاحب عبد الله بن فرح كتبخدا arşiv okuyuşuna göre کتبه صاحب عبد الله بن فرح كتبخدا kaydı bulunmaktadır. Yazar bu 'kethüda' unvanından onun ozanlar (aşıklar) meclisinin başçısı imiş' diye bir sonuca varıyor ve 'onun kent aksakalı' veya 'kent mirzası' olması mümkündür, diyor. İddiasından anlaşılıyor ki, Dedem Korkud'un Kitabı gibi bir halk destanını yazmış olan bir kimse ebced hisabiyle bir tarih düşürebilir ve ancak medrese tahsili görmüş olan kimsenin becerebileceği böylesine güçten güç bir tarih düşürüp bunu kitabına koymayı akıl eder. Onun aşıklar kethüdası dediği de bene, kitaba sahip olup onu okumuş olan meraklı bir okuyucudur. Netekim kitabın bu yaprağında, iki yüzünde, daha başka Arapça, Farsça beytler ve bir hadis vardır. Bunlardan hiçbirinin kitabın içindekilerle alakası yoktur. Sonra müellif, kitabının adından onun 'ebced hisbiyle' tarihini düşürmek isteseydi, âdet olduğu üzere, okuyucuya buna dair bir işarette bulunması gerekirdi. Kitabın yazıldığı tarih hakkında iddialar üzerinde durmağa değmez, diyorum.

C. Kelimeler Üzerine

Mirali Seyidof'un "Korkut Sözü'nün Etimolojik Tahlili ve Ovrızımın Kökü hakkında Kıydlar (*Azerbaycan*, Bakü 1977, sayı: 1, s. 179-208), b) 'Dede Korkut' Boylarındaki Bazı Sözlere Etimolojilerine Dair (*Edebiyyat, Dil ve İnce Sanat*, Bakü, 1976, Numero, 4, s. 33-46), c) 'Dede Korkut' Boylarındaki 'Gün-ortaç' ve Ortaç Sözlere Etimolojik Tahlili (*Azerbaycan*, Bakü 1980, sayı-3, s. 177 v.d.d.) adındaki makaleleri üzerinde, bu konuların asıl sahipleri olan Korkutşinasların bu toplantıda bize söyleyecekleri olacağını ummaktayım.

Ç. Kelimeler ve Dil Üzerine

Dede Korkud'un Kitabı'nda, bugün hâlâ anlamları, okunuşları ve düzeltmeleri üzerinde birleşemediğimiz ve hepimizi yakından ilgilendiren kelimelerden, örnek olarak, birkaçı üzerinde durmak istiyorum ve bunların Dede Korkut metinleri üzerinde duranlar için bir uyarı olacağını ümit ediyorum.

a) S. G. Alizade, Kitab-ı Dedem Korkut Neşirlerindeki Okuyuş Farkları Hakkında Kayıdlar (İlmi Eserler, *Dil ve Edebiyat*, Bakü 1977, sayı-4, s. 39-44). Yazarın iliştiği noktalar: Kitab-ı Dedem Korkud adında, yazar kitap kelimesine ilişiyor, bunu oldukça muasır buluyor. Muhtelif nâşirlerin neşirlerinde kullandıkları alfabe ve imla bakımından değişiklik bulunduğuna işaretten sonra okuyuştaki farklara geçiyor ve Dede Korkut Boylarını böyle harf harf, söz söz öğrendikçe öyle kanaate gelirsün ki ilmî-tenkidî metni yaratmak için mevcut iki el-yazması nüsha kifayet değildir, diyor. Ve sonra dikkat edilecek ve üzerinde durulacak kelimelere geçiyor. Onca karakoça, karaguça, yazılmalı; karadağ birleşik değil ayrı, kara dağ; kov kovladı da 'guv guvladı' diye yazılmalı. O söylüyorsa da, onun teklif ettiği okunuşlar ve imlâlar üzerinde Dedekorkutşinasların yarın elbette bize söylecekleri olacaktır. Ben bir tanesini söyle-

yim: O 'sağrı' kelimesini 'sofra' diye okuyor. Bence metin böyle okumaya elverişli değildir: Ne gelürse benim sağrıma gelsün deyü elin götüne urur, yönün eğer ve sağrı-sın erine döndürür.) Burada kadının ne demek istediğine dikkat edilirse sofrayı kaldırıp onun yerine bu hatunun sağrını koymak gerekir. (Bk.) Hâmit Zübeyr ve İshak Refet, *Anadilden Derlemeler; el-İdrak Haşiyesi; Lehçe-i Osmani; Radloff: Atın arka üst tarafı; atın arka ayağının üstüne gelen yuvarlark yer hayvanın beli ile kuyruk arasındaki dolgun yeri ve oranın kalın derisi; atın sırtı; insanın yahut hayvanın arkası, sağrısı. Bu sözlüklere hacet kalmadan metindeki cümleden de, bu cümlede geçen ayıp kelimedenden de bellidir bu.*

b) Ş. A. Cemşidof. *Kitab-ı Dede Korkud'un Dresden yazmasının dürüst ve berpâ ve tertip prensipleri (El yazmalar Hazinesinde, Cilt-6, s. 49-56, Bakü 1983)*

Ş. Camşidof, Dresden metnindeki tahrifleri sade ve mürekkebe diye iki gruba ayırmış ve nâşirlerin tashih ettikleri esasen birinci gurup tahrifler olmuştur, dedikten sonra ikinci gurup tahrifleri ise düzeltmek çetindir. Bütün tahrifler demek olur ki hiç kes tarafından tashih olunmamıştır, diye ilave ediyor. Hörmətli meslektaşımın ele aldığı ve üzerinde durduğu tahrifler (!) şunlardır; ve o bunları şöyle düzeltiyor: Ağca sazlar içinde sarı günler görüben daylar basan, ön damarını delüben kanın soran... kara pul uz kılıçtan kayıtmayan gogan aslan kuduran ala köpek eniğine... ve bez ketenini bıçağına doladı. Cemşidof, düzelttiği yerlerde şunları açıklamadan bırakıyor: sarı günler -ön damarı- Kara pulat yüzlü kılıç -kuduran- Poladuz kılıç -gogan aslan- Bez ketenini bıçağına doladı. Biz burada sözü uzatmamak için iki kelime üzerinde durmakla yetineceğiz. Bunlardan biri "ök damarı"dır. Aziz meslektaşım bunun ön damarı okunması gerektiğini anlatmak için bize bir takım açıklamalrad bulunuyor. Bunlara gerek yoktur. Çünkü "ök" kelimesinin kalb, göğüs, sine, sadr ve akciğer anlamları (s. 142) sözlüklerde yatıp durmaktadır. (*Divanü Luglatü't-Türk; 1, 206 El-idraks. 19; Lehçe-i Osmanî; s. 142; Kamus-ı Türkî, I, 213 v.d.; Büyük Türk Lugati, I, 414 Radloff, I, 1177; Redhouse, s. 261 Tarama Sözlüğü, IV, 2160 v.d.*) Görüleceği üzere kelimenin doğrusu ök damarıdır anlamı da şah damarı demektir. Gogan okunmasını öne sürdüğü kelimenin doğrusu da bence kağandır. Kağan aslan sürüden ayrı, tek başına dolaşan; kükre-yen, kızgın, homurdayan, büyük aslan demektir. (Redhouse, s. 1418; *Tarama Sözlüğü, IV, 2160*). 'Bez ketenini bıçağına doladı'. Kanturalı ne yapacak ki 'bez ketenin bıçağına dolasın? Böyle yapmakla kendisini döğüştüğü arslana karşı koruyabilecek midir?, Arslanla döğüşmektedir; arslanın kıynağından korunmak için arslanın dışından korunabilmek üzere, o da kıynağına, yani pençesine, arslanın dışını batıramayacağı bir kepenek dolayacaktır; keten bezin ne faydası olacak? Hem de onun bıçağına dolamakla. Buna benzer düzeltmelerin veya okumaların yanlışlığını, tutarsızlığın sözlüklerden ve bunların aklımızda kalan anlamlarından başka yerlerde aramaktansa bize gerek olan çok önemli bir nokta daha vardır. O da: Yakıştırmalara gitmeden, destanın dilini öğrenmektir. Bu bölümün sonunda bu noktaya tekrar döneceğim.

c) Talât Tekin, Some correction in *Kitab-ı Dede Qurqut, Studia Turcologiae, Memoriae Alexii Bombaci Dicata*, Napoli 1982, s. 563-576. Aynı yazar, *Dede Korkut hikâyelerinde Bazı Düzeltmeler, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı (Belleten) 1982-1983*, Ankara 1986, s. 141-156. Yazar her iki makalesinde, benim Dedem Korkud'un Kita-

bı'nda gördüğü kimi yanlışları düzeltmektedir. Bunlardan yerinde gördüklerim, kitabımın ikinci baskısında dikkate alınacaktır. Fakat onun bu alanda yazdıklarını okuduğumuzda, daha başka yazarların yaptıklarına benzer bir takım düzeltmelere kalkıştığını da görüyoruz. Benim 'Dede Korkut Hikâyelerindeki Bazı düzeltmelere düzeltmeler, adlı yazımda (*Türk Folkloru*, 1986/2, İstanbul 1987, s. 309-315) bunlardan birkaçına ilişilmiştir. Yazara göre benim metindeki اون ايكنجه kelimelerini on iki ince diye okuyuşum hatalıdır. Oysa burada sözkonusu, kendisine açıklamağa çalıştığım gibi, insanda göğüs kafesini teşkil eden on iki yassı ve uzun kemikdir. İki kelimenin bu şekilde kaynaştırıldığının kitapta bir örneği daha vardır, o da "فرقجه kızı" boyuna aldı, DResden yazması, metin, s. 23, satır-8. Sanırım, bütün Dede Korkut okuyucuları gibi Talât Tekin de bunu kırk ince kız" diye okuyacaktır. Talât Tekin, benim Dedem Korkut Kitabımda ögür ögür diye yazdığım kelimenin doğrusunun, geniz sesiyle okunması gerektiğini ve höngür höngür ile karşılaştırmamı tavsiye ederek sürdürmektedir. Onun buna kaynak olarak ileri sürdüğü bu iddia da onun kavli-i mücerredinde kalıyor. Bu kaynaklara baktığımızda şunları okuyoruz: Sen gulah او گور او گور (girye kerden ve giryenekerde, ypr. 78^v-79^v); *Lehçe-i Osmanî*, galat-ı meşhur höngürdemek, höngör höngür ağlamak, öngürdeme, s. 143; *Kamus-ı Türki*, ögürdemek, höngör höngür ki aslı ögür ögür ağlamak, s. 214; "Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü" ögürü ögürü ögürdü (V, 3067 v. d.)

ç) İlhan Başgöz, Dede Korkut üzerine Notlar, Yunus ve Deli Dumrul (*Türk Folkloru* 1986/2, İstanbul 1987, s. 65-77). Benim al duvagım iyesi şeklinde okuduğum yeri, o, al dudağım iyesi diye düzeltiyor; ve ben bu al dudağım iyesi sözünü nedense ilk defa öğreniyorum. 'Depe götünü süsegen yırtar' diye yazdığım yeri de o, kemâl-i nezahtinden olacak, "depegen gönünü süsegen yırtar" şeklinde doğrultuyor. 'Haranca kelimesine geliyorum: Bu kelime Kazan Beyin oğlu Uruz'un tutsak olması Boyunda' kolu budu haranca uzun baldırları ince Kazan Beyin dayısı Aruz Koca diye geçmektedir. Bu kelimenin Vatikan yazmasındaki imlâsına göre İlhan Başgöz hezence (hezen gibi diye okumaktan başka çıkar yol yoktur bence, deyüp çıkmış. Oysa, bence, bu çıkar yol vardır, o da şudur: Bu kelime Vatikan yazmasında (s. 99° حَرَاجَه şeklinde, ama bunun sebebi baştaki خ harfinin noktasının bir harf kayarak ر harfinin üzerine düştüğünü düşünebilseydik ve aynı kelimenin Dresden yazmasında خَرَاجَه şeklinde yazıldığını hatırlayabilseydik kelimeyi anlam veremeyeceğimiz bir şekle sokmaya kalkmayacaktık. Bence bu kelime, şimdilik Dresden yazmasında geçtiği ve Vatikan yazmasında harekelendiği şekilde 'haranca' deye okunmalıdır. Metindeki 'kolu budu haranca ve uzun baldırları ince' tavsiyesine *Türkiyede Halk Ağzından Derleme sözlüğü*, VII, 2285'de bir tanık buluyoruz. 'Haran'ın oradaki karşılıklarından biri 'çok geniş' dir, bu da Uruz Koca'nın tavsifine uymaktadır.

d) Dedem Korkud Kitabı'nın ingilizce çevirisi. Faruk Sümer, Ahmet E. Uysal, Warren Walker, *The Book of Dede Korkut*, University of Texas Press, Austin and London, 1972. Bu çeviri, Dede Korkut üzerinde çalışanları uyarmak bakımından çok önem taşımaktadır.

Bu çeviriden iki örnek vererek sözümü bağlamak istiyorum.

a) Karnının doyurmak için kızlardan yiyecek isteyen Beyrek'in (bağır gibi uyunanda yoğurttan ne var?) sorusu have you som yoğhurt white and firm as a young girl's bre-

asts (genç bir kızın memeleri gibi sert ve beyaz yoğurttan ne var) diye verilmiştir. (s. 60). Oysa bağır, karaciğer, demektir e bu benzetme ile 'peynir gibi, karaciğer gibi katı uyunmuş yoğurt' anlatılmaktadır. Yanlışların bundan çok daha önemli ve sivri olan bir tanesi de açıklamalardadır (s. 160, açıklama, s. 205, çıkma-8). Burada 'girls and brides all reading backwards' diye çevrilen dizede anlamı kavramakta büyük yardımı olan önün koyup, nedense atlanmıştır; oysa bunun önemi vardır. Açıklamada, sağdan sola okunan Arap yazısına alışmış olanlar için soldan sağa doğru okunan Latin alfabesi geriye doğru, tersine görünür, deniyor. Bütün Dede Korkut Kitabı içinde kimsenin okuyup yazma bildiğini görmüyoruz. Yalnız son hikâyede, Beyrek'e, Aruzdan bir kağıt gelir; bunu da kimin yazdığını bilmiyoruz. Kazan Bey'in kâfirleri yerden yere çaldığı bir taşlamada, bir kötülemede kalkup da Arap yazısıyla Latin harflerinin tartışmasına, bir akademik konuya girmesini, Dede Korkut metnini böyle anlayanlardan başka hiç bir kimsenin düşünebileceğini sanmıyorum. Kaldı ki günümüzde olduğu gibi, hele o yüzyıllarda kadınların okuma yazma bilenleri varmı ki? Bu dizede ise kâfirin kızı gelini önünü bırakıp tersini okumaktadır. Bana kalırsa, Kazan Bey burada, onlara bir cinsi sapıklık damgası vurmaktadır; Yoksa Arap harfleriyle Latin yazısının karşılaştırıldığı bir tartışmada bu tartışmaya kızlarla gelinler karıştırılmayacaktı, erkekler dururken.

D. Sonuç

Anlıyoruz ki Dede Korkut gibi, Türkçe'nin bütün güzelliklerini, ve inceliklerini veren bir metnin, üstün-körü demeyelim, salt bir sözlüğe bakarak, hattâ birçok örneklerinde gördüğümüz gibi, bundan da öte dili bildiğimizi sanarak anlaşılmayacağına tamık oluyoruz. Böyle bir kitabın içinde geçen olayları, benzetmeleri, deyimleri kendi muhayyilemizde yaşatmadan, kişilerinin özelliklerine bürünmeden, onların yaşayışlarını bu günmüş gibi yaşamadan; sözcüklerini anlamlarındaki bütün gömlek ayrıntıları ile kavramadan, kısacası kitabı, kendimiz yazmış gibi içimize sindirmeden, onu Türkçe'de, daha ileri giderek yabancı bir dilde vermeye kalkışmak başarısızlığa götüren bir yola girmek olur. Böyle düşünür ve bu görüşe katılırsak, her zaman söylediğim gibi, Dede Korkut üzerinde türlü yönlerden yapılan gelen bütün çalışmaların bir imece çalışması olduğuna inanmak gerektir. Bir destan dilinin sözlüklerde yığılıp kalmış olan kuru sözcüklerin dilinden ayrı, bambaşka bir dil olduğunu bilmek ve daha işe girişmeden de bu dili mutlaka öğrenmek şarttır.